

Thema

Dit hongerdoek brengt de liefde van God voor mensen naar voren.

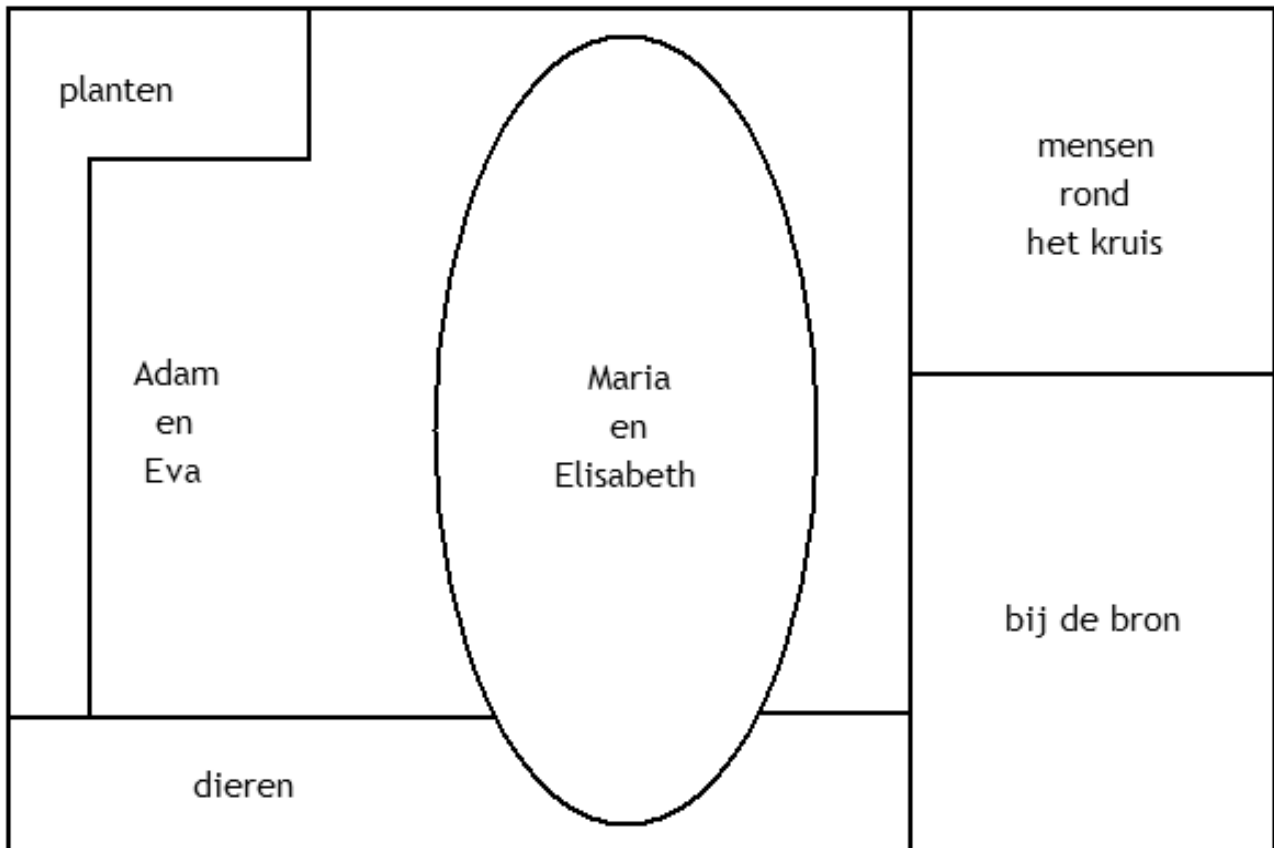
Voor God zijn alle mensen gelijkwaardig.

Naasteliefde is het sleutelwoord bij dit doek.

Het toont ons een visioen van het samenleven
van mannen en vrouwen,
culturen en generaties:
de ontmoeting met de ander van aangezicht tot aangezicht.

Samen werken met elkaar kan niet
zonder openheid en oprechtheid naar de ander,
respect en eerbied voor de ander,
betrokkenheid op die ander,
zoals God vanaf het begin van de schepping betrokken is op mensen.

Overzicht hongerdoek

Kijkrichting

Het doek kan van links naar rechts bekeken worden:
van oude naar nieuwe schepping.
De drie geschreven bijbelcitaten volgen deze lijn.

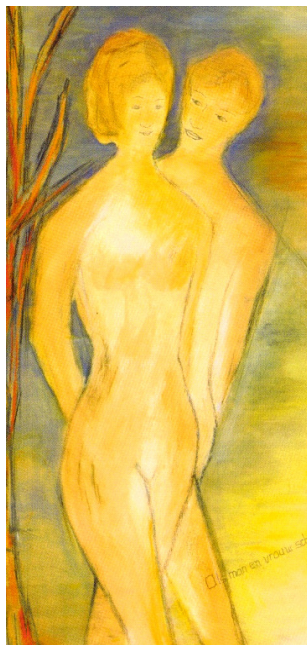
Het doek leeft
door de warme kleuren en de zachte vormen en figuren,
die zich naar elkaar buigen.
Op harmonische wijze gaan ze in elkaar over.

Door de warme kleuren en de zachte vormen straalt het doek eenheid uit.

Deze kleuren en vormen
bepalen bij dit hongerdoek meer de sfeer
dan de afbeeldingen op zich.

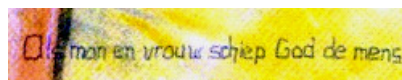
Verder kijken

Adam en Eva

Twee mensen komen uit het riet, Adam en Eva.
Ze lopen samen, hun lichamen duidelijk verschillend.
Adam kijkt Eva in het gezicht. Maar van wie is welk been?

*‘God schiep de mens
als zijn evenbeeld,*

*als evenbeeld van God schiep Hij hen,
mannelijk en vrouwelijk schiep God de mensen’. (Gen 1,27)*

Adam en Eva mogen leven in de Hof van Eden
om die te bewerken en te bewaren.

Maar de mens vervreemdt van God,
aanbidt afgoden zoals geld, macht, roem, eerzucht en luxe.
In plaats van betrokkenheid op elkaar, van naaste zijn,
is er haat, afgunst en jaloezie tussen mensen.

Man en vrouw zijn allebei naar Gods beeld geschapen.

De vrouw is geen evenbeeld van een man, maar een evenbeeld van God.

God die zowel het vrouwelijke als het mannelijke in zich verenigt.

Zo heeft God de schepping bedoeld. Dit onderscheid

tussen man en vrouw is door God gewild en openbaart zich in de schepping.

Eva, de moeder van alle levenden, wordt in theologische en filosofische geschriften
vaak omgevormd tot het zondige beeld van Maria: de verleidster die geen weerstand
kon bieden aan de slang, de zondares. Beelden vol angst die de onderdrukking
en de minderwaardigheid van vrouwen zouden rechtvaardigen.

In het begin waren vrouw en man gelijkwaardig en gelijk in rechten;

in de tekst uit Genesis is geen onderscheid tussen man en vrouw te vinden.

Ook voor de onderwerping van vrouwen zijn er geen argumenten te vinden.

Toch wordt de communicatie tussen beide spoedig verstoord.

Tussen hun zonen Kaïn en Abel breekt een openlijke ruzie uit.

Er bestaan bijbelse verklaringen die ervan uitgaan dat het bij de broedertwist eigenlijk
om de ouders ging: Kaïn als lievelingszoon van de moeder en Abel als de geliefde zoon
van de vader, die verwikkeld raken in een gevecht met dodelijke afloop.

In de afzonderlijk boeken van de Bijbel en in de theologie van de kerkvaders
is terug te vinden hoe er werd geprobeerd ideeën over de geslachten te ontwikkelen
en een onveranderlijke identiteit van man en vrouw vast te stellen.

Deze ideeën schrijven stelselmatig de vrouwen onmondigheid en minderwaardigheid toe
en zijn nog tot op de dag van vandaag maatgevend
voor de uitsluiting van vrouwen uit het priesterambt.

Ze kunnen zich echter niet beroepen op het scheppingsverhaal uit Genesis 1.

Wat gebeurt er tussen man en vrouw? Ze is lichaam uit zijn lichaam,
maar ze zijn niet één lichaam. Dat toont de afbeelding ook duidelijk.

Er is sprake van een zekere afstand en gelijkheid in verscheidenheid.
Zij moeten door gesprek elkaar ontmoeten, elkaar herkennen.
Ze moeten zich uitspreken, vertellen wie ze zijn, opdat de ander weet wie hij of zij is.

Ook wij mensen moeten met elkaar in gesprek gaan, dichtbij en veraf.
Allen zijn we mens, geschapen in het evenbeeld van God.

De ander is geen bron van angst, de vreemde geen bedreiging
als we inzien dat we in wezen gelijk zijn
en allemaal evenveel recht hebben op een menswaardig bestaan.

Het is een ideaalbeeld van Adam en Eva
als het oerbeeld van het echtpaar dat hier wordt getekend.
Zij maken deel uit van een goede schepping,
waarin het evenwicht tussen planten, dieren en mensen, nauwkeurig afgestemd is
en waarin we allemaal op elkaar zijn aangewezen.

Planten en dieren

God schiep de mens
als deel van de omringende schepping van planten en dieren.

Boven Adam en Eva staat een rietkraag
en onder hen
trekt een rij giraffen kalm maar doelgericht naar de bron.

Maria en Elisabeth

Twee vrouwenfiguren: staande Maria -*blauw*- en Elisabeth, die zich iets voorover buigt.
Beide vrouwen spelen een belangrijke rol in de heilsgeschiedenis
door hun zonen Johannes de Doper en Jezus van Nazareth.

Op de buik van Maria staat de perikoop uit het Magnificat afgedrukt:
'Heersers stoet hij van hun troon en wie gering is, geeft hij aanzien'.
(Lc. 1,52)

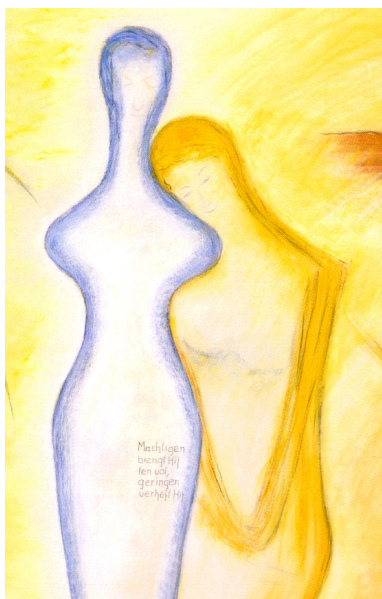

Jezus was trouw aan Gods woord en onderhield zijn geboden en wetten.

Al het licht, het geel van de achtergrond en rondom de gestalte van Maria,
valt op de perikoop.
Het mysterie van de menswording voltrekt zich in het verborgene.

De gestalte van Maria lijkt wat op de vorm van het kruis;
de figuur is niet alleen een vrouwelijke figuur,
we kunnen er ook de oergestalte van een mens in zien.

De twee vrouwen zijn alleen maar zichtbaar door hun contouren;
Maria staat naar ons toegekeerd en Elisabeth buigt zich naar Maria.

Het is een ongebruikelijke manier
om de ontmoeting tussen Maria en Elisabeth te schilderen.
De gelaatstrekken van beiden zijn verdwenen.

Ze staan hier niet als concrete historische figuren,
maar als draagsters van de heilsgeschiedenis,
die zij zo bevestigen.

Behalve het gemeenschappelijk lot van de vrouwen
- ze verwachten allebei een kind -
dachten de kunstenaars aan het Magnificat,
waarin ook het heil wordt uitgesproken.

Maria wordt ook wel gezien als de *'nieuwe Eva'*.
Haar wordt gehoorzaamheid, reinheid, ontvankelijkheid,
deemoed en geduld toegeschreven: *'vrouwelijke'* deugden.

Actief, verantwoordelijkheid en rationaliteit zijn dan de *'mannelijke'* tegenhangers.
Door dit onderscheid werden vrouwen lange tijd weggehouden
uit verantwoordelijke posities.

De omgang met Maria verliep in sommige landen van het Zuiden anders dan bij ons.
Daar verbleekten steeds meer de vaak sentimentele afbeeldingen van de deemoedige,
gehoorzame, lijdende, onbevleete maagd, voorspreekster en hemelskoningin.

De *'onbereikbare Madonna'* verdwijnt uit het leven van vrouwen en mannen van nu.

In de landen die gebukt gaan onder uitbuiting kreeg Maria zelfs politieke betekenis.
Niet haar passieve *'fiat' -mij geschiede naar uw woord-*;
geen zwijgend terugtreden wordt daar gevraagd.
Juist dat zij naar voren kwam uit de schare van miljoenen onzichtbaren,
maakt haar tot advocaat van hun mensenrechten.

*'Hij heeft oog gehad voor mij, zijn minste dienaars.
Alle geslachten zullen mij voortaan gelukkig prijzen,
ja grote dingen heeft de Machtige voor mij gedaan'*. (Lc. 1,48-49)

De mensen in het Zuiden gingen met andere oren naar Maria's Magnificat luisteren
en haar met andere ogen bekijken.

In Mexico noemen arbeidsters in de achterbuurten,
die strijden voor betere leefomstandigheden, zich de Maria's.

'Club Maria' is de naam van een groep Russische vrouwelijke dissidenten,
die in 1980 Leningrad werd uitgewezen.

Maria behoort tot de grote vrouwelijke redsters,
die door God op beslissende keerpunten van de geschiedenis zijn aangesteld.
Maria maakte als voorbeeld de zaak van God tot de hare.

Eén vrouw is zwanger van de Messias,
de andere herkent dat als eerste en verkondigt het op profetische wijze.

In het centrum van de afbeelding staan twee vrouwen,
die beiden het ontstaan van de '*nieuwe mens*' mogelijk maken.

Elisabeth begroet Maria met de woorden:
'....gezegend is de vrucht van uw schoot'. (Lc. 1,42)
Wat in het scheppingsverhaal in de kiem aanwezig is, maar nog verborgen,
vindt hier zijn voltooiing.

Jezus kwam als man uit een vrouwelijk lichaam ter wereld.
Twee zwangere vrouwen ontmoeten elkaar.
Ze zijn in blijde verwachting.

Hoe gaan vrouwen in andere landen om met buitenechtelijke zwangerschappen?

Hoe gaan ze ermee om als zij, geïnfecteerd met HIV,
zwanger worden en hierdoor hun kind infecteren,
wetende dat ze dat waarschijnlijk als wees achter moeten laten?

Is zwangerschap een '*blijde verwachting*'
of niet veel meer dan een voorbijgaande ziekte?

In Maria is het kruis aanwezig:
de smart om het lijden van haar zoon (Lc. 2,35) zal haar hart doorboren.
Maar ook het alomvattende en het overwinningsrijke van het kruis
is in Maria's gestalte aangeduid.

In de ontmoeting van Maria met Elisabeth
speelt ook de onderlinge verhouding van de generaties:
een jonge vrouw gaat naar een oudere vrouw.

Het '*generatievraagstuk*' wordt in onze vergrijzende kinderloze maatschappij
een steeds brandender kwestie.
Hoe moet het samenleven tussen jong en oud eruit zien,
opdat we allemaal een toekomst hebben?

Ook Glipka en Borgmeier zijn van verschillende generaties,
waardoor dit thema voor hen een grote rol speelde.

Door de heilsgeschiedenis heen spelen vrouwen een belangrijke rol.
Op cruciale momenten zijn juist zij degenen, die doen wat gedaan moet worden.

Vrouwen spelen ook in onze samenleving een belangrijke rol.
Ze zijn de spil in onze gezinnen.
Ze zijn vaak de opvoeders van de kinderen,
de doorgevers van geloof, de dragers van naties.

De rol van de vrouwen, vooral ook in het Zuiden, is zeer belangrijk.

Ongemerkt en onopvallend zijn zij de echte naasten van hun medemensen.

Jezus en de Samaritaanse bij de bron

Jezus ontmoet een Samaritaanse vrouw bij de bron in de stad Sichar.

Hij praat met haar, een vrouw van minder allooi. (Joh. 4)
Daardoor gaat Hij een grens over. Hij denkt anders dan wij.
Als zijn leerlingen zich later bij Hem voegen
zijn ze verontwaardigd over deze doorbreking van een taboe,
maar zij grijpen niet in.

Het water in de bron is in een zachte beweging gevormd als een
kauri-schelp -*symbool voor vrouwelijkheid en vruchtbaarheid*-.
Deze vorm geeft aan dat hier iets bijzonders aan de hand is.
Het is bijzonder dat Jezus bij deze bron is,
want het is immers aan de vrouwen om voor water te zorgen. Dat
is geen taak voor mannen.

Jezus gaat nog eens in de fout door die vreemde vrouw aan te spreken, ze behoorde tot een andere etnische groep. Het gesprek verloopt niet zonder conflicten; dat blijkt uit de afstand tussen Jezus en de vrouw: de enig zichtbare breuk op het hongerdoek.

Opnieuw is de vrouw de draagster van de belofte: zij herkent in de man tegenover haar de Messias, die het water van het eeuwige leven heeft. De vrouw smeekt Jezus om dat water, zodat zij nooit meer dorst zal hebben. En Jezus antwoordt haar: *'Ga uw man eens roepen en kom dan weer terug'*. *'Ik heb geen man'*, zei de vrouw. (Joh. 4,16-17) De zes mannen met wie zij geleefd heeft, konden blijkbaar haar hartstochtelijke verlangen naar relaties niet stillen.

Hier komt opnieuw het scheppingsverhaal naar boven: *'het is niet goed dat de mens alleen is'*. De goede omgang tussen man en vrouw is hier het thema, evenals de ontmoeting van Joden met Samaritanen.

Jezus gaat een gesprek aan met de Samaritaanse vrouw en verlaat daarmee een al lang ingeslepen rollenpatroon. Jezus doorbreekt grenzen.
Hij denkt anders dan zijn leerlingen, ziet geen verschil tussen mensen.
Hij denkt niet in rangen en standen, in zwart en wit, in arm en rijk. Bij Jezus zijn mensen elkaars gelijken, elkaars naasten, in wie Gods liefde zichtbaar wordt.
Daarmee dwingt Hij zijn leerlingen een positie te kiezen.
Zij zijn zeer verontwaardigd, maar durven niet in te grijpen.
Ze zien in, dat ze op een of andere manier leerling zijn. Zij merken dat zij in hun rol kunnen veranderen, opschuiven en een ander centrum kunnen kiezen.
Door in aanraking te komen met iets wat vreemd is voor de leerlingen, ontstaat er bij hen een nieuwe eigen identiteit.

Ook wij kunnen tot die nieuwe identiteit komen. Door open te staan,
de ander te zien en te ontmoeten, worden wij daadwerkelijk iemands naaste.
Ieder verdient het om met respect bejegend en behandeld te worden.
Je wordt een naaste door te delen wie je bent, door naastenliefde te voelen en te uiten.

De kauri-schelp, een traditioneel West-Afrikaans symbool, is in het werk van Glipka, als de bron met het levende water. In de schelp is de ronde kant het zinnebeeld van vrouwelijkheid en vruchtbaarheid, de getande kant is symbool van de agressiviteit en het met kracht aanpakken van de vrouwen.

De gemeenschap van mensen rond het kruis

Rechtsboven verbindt een kruis het horizontale met het verticale.

Het kruis is een oeroud symbool.
In Afrika zijn de wegkruisingen trefpunten van de geesten
van de voorouders en levenden.

Overal ter wereld betekent de ontmoeting van het horizontale
en het verticale het verband tussen leven en dood,
hoop en vertwijfeling, oneindigheid en tijdsgebondenheid:
de grootst mogelijke tegenstellingen.

Het kruis is het trefpunt van de mens.

Op het doek hebben mensen zich verzameld rond het kruis.

Twaalf mensen uit de wereldgemeenschap: Afrikanen, Aziaten, Europeanen,
kinderen, vrouwen en mannen, lachenden en gekwetsten in de kleuren van de wereld.

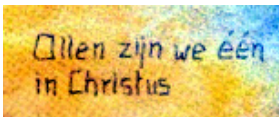
Door de armen die naar de hemel strekken en met de voet die in de aarde staat,
verbindt het kruis de twee polen van het leven.

Het is ook een beeld van de mens en zijn lichaam:
de mens heeft een hoofd, heeft armen, zoals het kruis.

Door het kruis heeft Jezus de mens weer met God verzoend.

Hij leerde ons hoe wij moeten leven: een weg van dienstbaarheid en naastenliefde.

De kunstenaars verwijzen hier naar het lichaam van Christus dat wij samen vormen.
(I Kor. 12,4-31) We moeten ons niet richten op de verschillen tussen mensen.

We moeten beseffen dat wij
- mannen en vrouwen, jongeren en ouderen,
mensen van waar op de wereld ook - allemaal één zijn in Christus.

De mensengroep ontstaat uit de scène aan de bron; ze groeit uit het levende water
als teken van de 'Nieuwe Mens', die innerlijk veranderd wordt.
Als we die weg gaan, worden we allen één in Christus.

De kleuren

Kleuren spelen een belangrijke rol.

Het hemelse wereldvreemde blauw boven Adam en Eva
komt terug in de gezichten van het gezelschap rondom het kruis.

Het roodbruin van de riethalmen herhaalt zich
in de mantel van Jezus en in de balken van het kruis.

Het oplichtende geel in het midden van het doek
verlicht de beide vrouwen, het licht omstraalt het lichaam van Maria.

Door de subtiele kleurovergangen wordt de eenheid van het doek versterkt.
De kleuren symboliseren de verbondenheid tussen mensen.

De kunstenaars

Het doek is gemaakt door de Afrikaanse schilder Amouzou Amouzou Glikpa en Resi Borgmeier. Samen sloten ze een verbond tussen twee culturen, man en vrouw, Noord en Zuid.

Glikpa is een beeldhouwer en schilder uit Togo en heeft vele jaren gestudeerd in Beijing en Düsseldorf.

Glikpa baseert zich op de 20^e eeuwse kunst en op Afrikaanse mythen en verhalen. In zijn werk verbindt hij de Afrikaanse cultuur en spiritualiteit met de Europese context. Hij ziet nog een lange weg te gaan, tot de afschaffing van de slavernij, dictaturen, mensenhandel en prostitutie. Die problemen brengt hij in zijn werk tot uiting.

De Duitse graficus en kunstpedagoge Resi Borgmeier is bekend door opstellingen/installaties en ruimtelijke vormgeving bij verschillende katholieke dagen en door haar betrokkenheid bij de Palestijnen.

In 2000 was ze artistiek begeleidster van een project voor vrouwenzielzorg van de Duitse bisschoppenconferentie.

In talrijke boekillustraties schetste Borgmeier overwegend bijbelse thema's en vrouwenfiguren.

Het hongerdoek kwam tot stand in dialoog tussen Glikpa en Borgmeier. Als twee heel zelfstandige mensen, kunstenaar en kunstenares, met ieder een eigen taal, handschrift en cultuur, werkten ze samen aan de afbeeldingen.

Dat was niet altijd eenvoudig. Beiden sloten ze compromissen en zo bereikten ze een opbouw in kleur, vorm en handschrift.

De compositie van de middelste scène, van Adam en Eva, de giraffen en de bron zijn van de hand van Glikpa.

De groep aan de bron bij het kruis en het energieke en hoekige handschrift zijn van Borgmeier.

Glikpa tekende alle gezichten. Het is opvallend, dat de man in het kunstenaarsduo verantwoordelijk is voor de zachtere vormen, die we doorgaans vrouwelijk noemen.

Glikpa bij een van zijn andere kunstwerken

Andere werken van de kunstenaars

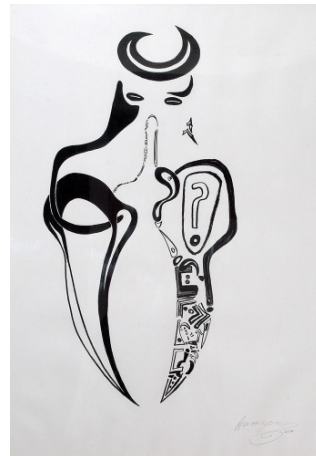
'Wie zal de steen weggrollen?'
Resi Borgmeier

Kauri schelp van fiberglas - 1999
Amouzou Amouzou Glikpa

Rivaliteit - 2004
Amouzou Amouzou Glikpa

Het Kwade - 2004
Amouzou Amouzou Glikpa

De bemiddelaar - 2003
Amouzou Amouzou Glikpa

De danseres - 2004
Amouzou Amouzou Glikpa

Achtergrondinformatie

Duiding

De afbeelding toont een visioen van het samenleven van geslachten, culturen en generaties zoals het nog nooit werkelijk was: het is een utopie, een hoopvolle verwachting.

De figuren op het doek staan niet alleen, maar altijd met zijn tweeën of in een groep.

Om met de filosoof Levinas te spreken: *‘De ontmoeting met de ander van aangezicht tot aangezicht, zuiver en zonder vooroordelen, roept op tot het nemen van verantwoordelijkheid.*

Als ik tegenover de ander sta, vind ik mezelf, juist doordat ik de ander ontmoet. Onvrede ontstaat als ik mezelf beter of hoger acht, me boven de ander plaats uit angst voor het vreemde’.

Glikpa verwerkt in het doek zijn eigen Afrikaanse cultuur.

In die Afrikaanse cultuur betekent het begrip *‘gemeenschap’* alles. Wat mannen en vrouwen doen of laten, wordt in hoge mate bepaald door de familie, de dorpsgemeenschap en het volk.

De solidariteit binnen de gemeenschap wordt begrensd door diezelfde maatschappij.

De grenzen worden minder getrokken tussen individuen maar meer tussen bevolkingsgroepen.

De Afrikaanse mens ziet zichzelf als onderdeel van de natuur.

Sommige etnische groepen hebben hun eigen totemdieren.

Hoe de schepping ontstond, gaat de mens te boven,

maar een schepping zonder planten en dieren is in de Afrikaanse cultuur ondenkbaar.

In zekere zin is heel de schepping op zoek naar het water des levens en wordt door Christus verlost.

Jes. 11,6: *‘Dan zal een wolf zich neerleggen naast een lam, een panter vlijt zich bij een bokje neer’.*

Meditatietekst

Neem ons op

God, neem ons op
en werp ons niet van U af.

God, geef ons een plek op uw navel
en werp ons niet van U af.

God, geef ons een plek
in de warmte van uw schoot
en werp ons niet van U af.

God geef ons een plek
in een plooï van uw gewaad
en werp ons niet van U af.

God geef ons een plek
in Uw stralend witte schoot
en werp ons niet van U af.

God geef ons een plek
onder uw vleugels
en werp ons niet van U af.

God, draag ons
onder uw oksels
en werp ons niet van U af.

God, draag ons op uw rug
en werp ons niet van U af.